

УДК 7.73

Іван **Молинь**

викладач відділу художнього
дерева КУПДМ ЛНАМ

Валентина **Молинь**

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри
образотворчого мистецтва
та академічних дисциплін
КІПДМ ЛНАМ

Призабуте ім'я майстра-різьбяра Миколи Васильовича Девдюка (1904—1991)

Анотація. У статті проведено огляд життєвого і творчого шляху Миколи Васильовича Девдюка (1904—1991), сина відомого на Гуцульщині різьбяра і мосяжника Василя Григоровича Девдюка (1873—1951), який на початку 1920-х років відкрив приватну школу-майстерню в селі Старий Косів. Окреслено основні техніки виконання творчих робіт майстра та його участь у виставках. Зосереджено увагу на одному із кращих творів М.Девдюка — кивоті, що знаходиться в діючій церкві Різдва Пресвятої Богородиці у Ворохті.

Ключові слова. Микола Васильович Девдюк, Василь Григорович Девдюк, с.Старий Косів, школа-майстерня, різьбяр, майстер, творчі роботи, виставки.

Микола Девдюк, син Василя Григоровича Девдюка, народився 15 грудня 1904 року в селі Старий Косів, що на Івано-Франківщині. На той час його батько вже був відомим на Гуцульщині різьбярем і мосяжником, якого запросили на роботу в "Школу різьбярства та металевої орнаментики" у Вижниці. Звичайно, підрастаючи в сім'ї, де була нагода спостерігати, як народжуються нові твори, не можна було залишатися осторонь. Вже змалку Микола почав виготовляти спочатку невеликі, а згодом складніші вироби.

Ім'я Миколи Девдюка як автора різьблених виробів уперше зустрічаємо середучасників виставки домашнього промислу в Коломиї 1912 року, де експонувалися різьблені рамки й топірці зовсім юного восьмирічного хлопця. Як дізнаємося з каталога цієї виставки, разом із роботами Василя Григоровича Девдюка в експозиції представлені й роботи його сина Миколи [1]. Живописні твори художника Ярослава

Пстрака виставлені в рамках “роботи Николи Девдюка зі Старого Косова” й записані під порядковими номерами 576—577 у згаданому каталозі [1, с.12]. Сьогодні важко сказати, якими були ті найперші роботи малого Миколи. Однак в подальшому (наступні двадцять п'ять років) життя майстра було присвячене заняттю різьбярством.

Микола Девдюк добре володів технікою “сухої” різьби, інкрустацією деревом, металом, перлівкою та пацьорками (бісером), значну увагу приділяв виразності форм виробів. Можна стверджувати, що він успадкував мистецький талант свого батька.

У перші роки приватна школа-майстерня Василя Девдюка містилася в невеликій дерев'яній прибудові до стодоли, що згоріла під час війни. Пізніше звели нове приміщення для цієї школи, яке зберігається дотепер.

М.Девдюк — справжній майстер-різьбяр, гідний спадкоємець усталених традицій основоположника Косівської школи різьби В.Девдюка. Він був одним із перших учнів свого батька, допомагав йому в проведенні навчання в школі-майстерні, а згодом мав і своїх учнів. Зокрема, Михайло Бурдяк (1917 р.н.), який вступив до цієї різьбярської школи 1931 року, згадує, що зустрів там старших учнів, а згодом різьбярів П. Баранюка, М. Тимкова, В. Кифурака, сина Девдюка, Миколу, “який був у тому часі вже головним інструктором, виручаючи у великій мірі свого старого вже батька — майстра Девдюка” [2, с.287].

Найчастіше батько й син Девдюки виготовляли столи, стільці, мисники, шафи, вішачки та рами. Із посуду значну увагу приділяли тим виробам, що користувалися попитом на ярмарках, служили сувенірами для гостей: барильця, чаші, цукернички, рахви, тарелі [3].

В асортименті виробів різьбяр М.Девдюка та інших учнів школи-майстерні в Старому Косові були портретні рамки, скриньки, рахви, тарелі, пудрениці, альбоми та підноси, декоровані орнаментальними композиціями. Досить часто Девдюк молодший виконував такі речі, як топірці, булави, ножі, лінійки, письмові ручки, касетки до карт, папіросниці. Різьблені чи інкрустовані мотиви декору завжди підпорядковувалися та диктувалися формою виробів.

Портрет різьбяр Миколи Девдюка. 2008р. Калитко А.М. Полотно, олійний живопис, 70x50

Скринька.1957р.

Дерево, столярна конструкція, різьблення, інкрустація деревом, бісером, перламутром. Девдюк Микола.

Виготовлялися предмети для житлового інтер'єру, серед яких найчастіше виконували на замовлення світильники, шафки, вішалки, полички, кріслаті столи, декорування яких розробляли на основі традиційної гуцульської різьби. Окрему групу складають твори для облаштування церкви: свічники-трійці, напрестольні хрести, процесійні хрести й ліски (патериці).

Особливої уваги заслуговує кивот для Української Греко-католицької парафіїальної церкви Різдва Пресвятої Богородиці в селищі Ворохта Івано-Франківської області, що майстерно виготовив Микола Девдюк 1930 року. Про це свідчить авторський підпис і вказана дата виконання: "Різьбяр Микола Девдюк в Косові на Покуття 10.07.1930". Оригінальний за формою кивот, що декорований інкрустацією та різьбленням, нині знаходиться в діючій церкві Різдва Пресвятої Богородиці у Ворохті. Кивот — взірець своєрідної інтерпретації церковної архітектури. Автор не копіює форми давніх церков, а по-новаторськи підходить до його виготовлення, засвідчивши власне розуміння декоративного вирішення речей сакрального призначення. Зокрема, привертають увагу легкі каркасно-просторові конструкції. Його нижня частина поділяється на три менших, центральна з яких вирішена у вигляді прямокутної шафки із дверцятами, де виразно прочитується хрест, що викладений у техніці інкрустації перлівкою.

Бокові чотирикутні колони перекриваються масивною рамою-карнизом і завершуються чотиригранними банями, надто стилізованими й сплесканими. У центрі, над шафкою, здійсмається ще одна чотирикутна просторова конструкція, що увінчана банею ледь дуговидної форми, на зразок навісного перекриття. Реальні елементи, що походять від церковної архітектури, це точені барабани з маленькими банями й маківками, завершені різьбленими рівнораменними хрестами [4].

Кивот декорований інкрустацією перлівкою, рогом і кольоровим деревом, а різьблені мотиви на поверхні бань імітують гонту. Привертають увагу інкрустовані колони, що з обох боків підтримують дарохранильницю та увінчуючий хрест, уподібнений до напрестольного на масивній підставці.

Слід відзначити, що кивот М.Девдюка є не лише унікальним взірцем новаторства й традицій, а й свідченням розквіту етномистецької традиції [5].

На думку М. Станкевича, Микола Девдюк “разом з учнями Петром Шкрібляком і Миколою Паселюком виготовив унікальний киворій до Ворохтянської церкви”. Основна конструкція киворія подібна до малих архітектурних форм, а вишуканість різьблених і поліхромованих деталей надає йому особливої художньої виразності [6].

У родинному архіві Марії Яремин, дочки Миколи Девдюка, зберігся рукописний матеріал — зошит для провадження рахунків та прийому замовлень М.Девдюка за період 1934—1937 рр. У майстерні Девдюка-молодшого на той час працювало дев'ятеро хлопців. Із записів, зроблених М.Девдюком довідуємося, що Владислав Стринадюк виготовляв великі й менші альбоми, касетки для папірос, вішачки до рушників. Микола Пасайлюк також виготовляв альбоми, малі пудренички, касетки для папірос і лінійки. Іван Сенчук, зокрема, робив дрібні вироби, які реалізували у Ворохті. Всі записи М.Девдюк вів особисто та скріплював невеличкою власною печаткою: “Никола Девдюк — різьбяр, Косів к Коломиї” [7, с.2].

Крім замовлень, М.Девдюк виконував і такі роботи, що експонувалися на виставках народного мистецтва Гуцульщини в Косові, Коломиї, Кутах.

Сьогодні в хаті Марії Яремин на чільному місці в різьбленій рамці під склом зберігається оригінал диплома до срібної медалі, яку Микола Девдюк здобув на “Виставці гуцульського мистецтва” в Кутах (тепер селище Кути Косівського району Івано-Франківської області). У тексті зазначено, що виставкова рада нагородила Миколу Девдюка срібною медаллю за різьбу та інкрустацію на дереві.

Рамку, у якій зберігається диплом, виконав майстер 1933 року (тобто в рік проведення виставки). Тому можна припускати, що вона серед інших робіт М. Девдюка експонувалася на виставці в Кутах (1933), яка була організована з нагоди свята Гуцульщини під протекторатом воєводи З. Ягодзінського.

Важливим штрихом до біографії М.Девдюка є участь в Українському культурно-освітньому товаристві “Народний дім” у Старому Косові. Відомо, що він виступав із промовою від імені товариства з нагоди відзначення роковин смерті Івана Франка.

Про наступний період життя Миколи Девдюка як майстра-різьбяр відомостей мало. Як і в нашій історії, в житті кожної людини є світлі й темні смуги.

Протягом 1941—1957 рр. М.Девдюк перебував у в'язницях, концтаборах та на засланні.

Девдюк Микола Васильович, 1904 р. н. значиться у списку косів'ян,

ув'язнених із політичних мотивів [8, с.128]. Знаходячись у надто віддалених краях, він і там виготовив низку робіт, про що свідчать світлини з родинного архіву Девдюків. Після повернення додому продовжував працювати, і ще чимало творів вийшли з рук майстра. Однак, тягар років, проведених на чужині, дався взнаки і підірвав його здоров'я.

Про високий рівень творів М.Девдюка періоду 1950—1960 рр. засвідчують скриньки майстра. Одна з них зберігається у фондах Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї. На денці скриньки є авторський підпис: "Девдюк Микола Васильович — різбар на Гуцульщині, с.Старий Косів Косівський р-н Станіславська область, 28.10.57 р."

Інша скринька, що виконана майстром 1962 року, зберігається в родині сина М. Девдюка, який проживав у Норильську (Росія). На денці скриньки також є авторський підпис і дата 16.05.1962.

Ідентичні за розмірами та формою скриньки, що виконані М.Девдюком, зберігаються у фондах Івано-Франківського краєзнавчого музею та у власності голови Косівської регіональної організації НСХУ Івана Кочержука в Косові. Характерним для всіх скриньок майстра є те, що вони мають однаковий принцип поділу прямокутної площини накривки й бічних стінок. Майстер поділяє більші площини на смуги й поля різної величини, укладаючи в них геометризовані орнаментальні мотиви. Строга симетрична будова декору ще більше підкреслюється за рахунок окреслення центральної частини накривки, що виступає найбільш виразно. По периметру навколо неї укладені ритмічні стрічкові композиції. Скриньки М.Девдюка виконані в техніці різьблення, інкрустовані деревом, перлівкою та пацьорками.

Впродовж 1968-1991 рр. Микола Васильович тяжко хворів, фактично був прикутий до ліжка. Багатьом задумах різьбяря не судилося здійснитися та побачити світ. За два роки до смерті надійшла запізнена звістка про безпідставність винесеного вироку про ув'язнення. Реабілітований військовою прокуратурою 31 березня 1989 року.

Помер Микола Девдюк 14 березня 1991 року в рідній оселі у Старому Косові.

Наша стаття доповнює відомості про майстра-різьбяря Миколу Васильовича Девдюка (1904—1991), що сприяє поверненню призабутого імені в історії народного мистецтва Гуцульщини.

Значно ширше висвітлено нелегкий життєвий шлях М.Девдюка та його учнів у виданні "Василь і Микола Девдюки", що готується до друку, над яким працює авторський колектив: Валентина Молинь, Андрій Андрейканіч, Ігор Яремін, ретельно опрацьовуючи матеріали з родинного архіву Девдюків.

1. Вистава домашнього промислу в Коломиї під протекторатом їх ц.к. Високости Архикнязя Кароля Франца Йосифа і Архикнягині Зити в днях 21-30 вересня 1912 року: Каталог. — Коломия: Накл. виставового комітету з друк. А.В.Кисилевського і С-ки, 1912.
2. Домашевський М. Мистецьке різьблення по дереву. У кн.: Домашевський М. Історія Гуцульщини. — Чикаго-Львів, 1995. — Т.1. — С.245-290.
3. Юсипчук Ю. Творчість учнів Василя Девдюка // Мистецтвознавство '01. Науковий збірник СКІМ. — Львів, 2002. — С.53-60.
4. Попенюк В. Новаційні кивоти на Гуцульщині та Покутті (інспірації народної церковної архітектури) // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — Випуск 21. — Львів: ЛНАМ. — 2010. — С.110-116.
5. Юсипчук Ю. Школа Василя Девдюка і формування локальних традицій новітнього гуцульського деревообробництва і металірства кінця ХІХ— ХХ століття. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06. — декоративне і прикладне мистецтво. — Львів, 2001. — 160 с.
6. Станкевич М. Українське художнє дерево ХVІ— ХХ ст. — Львів, 2002. — 480 с.,Рис.
7. Зошит для провадження рахунків та прийому замовлень (1934-1937 рр.) / Родинний архів Марії Яремин, с.Старий Косів. — 12 с.
8. Пелипейко І. Девдюк Микола Васильович. У кн.: Пелипейко І. Косів: люди і долі. Краєзнавчий довідник. — Косів: Писаний Камінь, 2001. — 320 с.

ANNOTATION

Ivan Modyn, Valentyna Modyn. Forgotten Name of Mykola Vasylo-vych Devdiuk, the Craftsman and Woodcarver (1904-1991). This article is about biography and creative work of Myko-la Vasylovych Devdiuk (1904-1991), the son of Vasyl Hryhorovych Devdiuk (1873-1951), a famous woodcarver and metalworker of Hutsulshchyna, who founded a private school-workshop in the village of Staryi Kosiv in the early 1920s. The authors describe the basic execution techniques applied by the arti-san in his creative works and his participation in exhibitions. They focus on the icon-case, one of the best works by M. Devdiuk, which is situated in the functional church of Nativity of the Most Holy Mother of God in Vorokhta.

Key words. Mykola Vasylovych Devdiuk, Vasyl Hryhorovych Devdiuk, Staryi Kosiv village, school-workshop, woodcarver, artisan, creative works, exhibiions.

АННОТАЦІЯ

Иван Мольнь, Валентина Мольнь. Подзабытое имя мастера-резчика Николая Васильевича Девдюка (1904—1991). В статье произведен обзор жизненного и творческого пути Николая Васильевича Девдюка (1904-1991), сына известного на Гуцульщине резчика и мосяжника Василя Григорьевича Девдюка (1873—1951), который в начале 1920-х гг. открыл частную школу-мастерскую в селе Старый Косов. Очерчены основные техники исполнения творческих работ мастера и его участие в выставках. Сосредоточено внимание на одной из лучших творческих работ Н. Девдюка — кивоте, который находится в действующей церкви Рождества Пресвятой Богородицы в поселке Ворохта Ивано-Франковской области.

Ключевые слова. Николай Васильевич Девдюк, Василий Григорьевич Девдюк, с. Старый Косов, школа-мастерская, резчик, мастер, творческие работы, выставки.